

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра міжнародного приватного, комерційного та цивільного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ДОГОВІР РОЗДРІБНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

студентки 2 курсу 8м групи
спеціальності 081 «Право»
спеціалізації
«Цивільне право і процес»

Горецької Юлії
Володимирівни

Науковий керівник
кандидат юридичних наук,
доцент

Пальчук Петро
Миколайович

Гарант освітньої програми
доктор юридичних наук

Примак Володимир
Дмитрович

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Правова природа договору роздрібної купівлі-продажу	
1.1. Поняття та ознаки договору роздрібної купівлі-продажу.....	8
1.2. Види договорів роздрібної купівлі-продажу.....	15
1.3. Нормативно-правове забезпечення договору роздрібної купівлі-продажу в Україні.....	21
РОЗДІЛ 2. Права та обов'язки учасників правовідносин в сфері роздрібної купівлі-продажу	
2.1. Правовий статус учасників правовідносин в сфері роздрібної купівлі-продажу товарів.....	28
2.2. Порядок укладання та зміст договору роздрібної купівлі-продажу товарів.....	34
2.3. Виконання зобов'язань сторонами за договором роздрібної купівлі-продажу товарів.....	37
2.4. Наслідки невиконання або неналежного виконання зобов'язань в договорі роздрібної купівлі-продажу.....	41
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54

ВСТУП

Актуальність теми. Важливим засобом максимального задоволення потреб споживачів в якісних і безпечних для життя, здоров'я і майна товарів, захисту їх прав та інтересів, формування і розвитку цивілізованого ринку споживчих товарів, підвищення рівня життя, добробуту всього населення виступає договір роздрібної купівлі-продажу, який є правовою формою, що опосередковує процеси обігу, передачі їх у власність покупцям для використання в особистих цілях, без комерційної мети.

Соціально-економічні умови, що склалися в Україні за останні двадцять сім років в результаті проведення економічних реформ, характеризуються свободою підприємницької діяльності, різноманіттям форм власності, складністю технологій виробництва.

Актуальність даного дослідження обумовлюється рядом факторів, до яких можна віднести недостатнє правове регулювання особливостей предмету договору роздрібної купівлі-продажу, наявність прогалин законодавства, що визначає положення учасників договору, засобів захисту прав та інтересів сторін, а також поширення раніше малопопулярних способів продажу товару, що здійснюються за допомогою Інтернету та телемагазинів.

Поява різновидів роздрібної купівлі-продажу і необхідність їх додаткового правового регулювання обумовлені особливостями об'єктів продажу, положенням учасників договору, засобами захисту прав та інтересів сторін і способами виконання зобов'язання з передачі товару. Однак, будь-якої єдиний критерій розмежування окремих видів договору купівлі-продажу в науці відсутній. У законодавстві також не проведене суворо окреслених меж між ними.

Ці обставини, а також ряд інших, вплинули на розвиток, в тому числі, і відносин роздрібної купівлі-продажу. При наявності зазначених умов покупець за договором роздрібної купівлі-продажу виявляється в нерівному положенні по відношенню до його контрагентів (продавцю, виробнику, імпортеру). Дана

нерівність посилюється ще і тим, що цивілізовані взаємовідносини покупців за договором роздрібної купівлі-продажу і їх контрагентів ще не склалися. Саме в цей період покупець потребує найбільшого захисту з боку держави.

У зв'язку з тим, що договір роздрібної купівлі-продажу є одним з найбільш масових споживчих договорів, тому потребує подальшого вдосконалення законодавства про роздрібну купівлю-продаж і створення ефективного механізму реалізації його норм.

Таким чином актуальність теми дослідження зумовили наступні фактори:

- відмінності точок зору авторів з багатьох питань, що стосуються договору роздрібної купівлі-продажу;
- суперечливість нормативно-правових актів, що регулюють даний договір;
- недосконалість цивільного законодавства щодо договору роздрібної купівлі-продажу,
- визначили актуальність і необхідність проведення теоретичного дослідження даного договору.

Проблематику правового регулювання договору роздрібної купівлі-продажу та загальні риси цивільно-правового зобов'язання з договору роздрібної купівлі-продажу розглядалися у працях таких науковців як: В. М. Білоусов, О. Г. Боднарчук, О. І. Боднарчук, І. В. Болокан, Д. Ю. Вусатий, О. Л. Дзюбенко, Є. О. Ружицька, С.Х. Свободова, Ю. В. Тищенко, Н.Ю. Хорошавина.

Вивчення та аналіз наукових робіт вищезазначених правників дали змогу узагальнити та оцінити стан доктринального опрацювання досліджуваної проблеми, виокремити та проаналізувати нагальні питання, що постали на сучасному етапі в сфері правової регламентації договору роздрібної купівлі-продажу, а також визначити найбільш ефективні шляхи їх вирішення.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є встановлення особливостей правового регулювання відносин, що виникають, у зв'язку з укладенням, виконанням та припиненням договору роздрібної купівлі-продажу.

Для досягнення зазначеної мети має вирішити наступні завдання:

- визначити поняття та ознаки договору роздрібної купівлі-продажу;
- розкрити види договорів роздрібної купівлі-продажу;
- охарактеризувати нормативно-правове забезпечення договору роздрібної купівлі-продажу в Україні;
- встановити правовий статус учасників правовідносин в сфері роздрібної купівлі-продажу товарів;
- встановити порядок укладання та зміст договору роздрібної купівлі-продажу товарів;
- охарактеризувати виконання зобов'язань сторонами за договором роздрібної купівлі-продажу товарів;
- розкрити наслідки невиконання або неналежного виконання зобов'язань в договорі роздрібної купівлі-продажу.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що складаються між продавцями і покупцями в процесі укладення, виконання та припинення договору роздрібної купівлі-продажу.

Предметом дослідження є договір роздрібної купівлі-продажу.

Методами дослідження є: історико-правовий метод, який передбачає аналіз становлення і розвитку правового регулювання відносин роздрібної купівлі-продажу, який передбачає зіставлення різних нормативних актів, логічний метод, що обумовлює застосування індукції, дедукції, аналізу і синтезу, техніко-юридичний метод, який передбачає тлумачення норм права і правове моделювання. При аналізі окремих правовідносин, що виникають з приводу укладання, зміни, припинення договору роздрібної купівлі-продажу, використовувався системний підхід, який є загальнонауковим методом пізнання складних і структурованих об'єктів вивчення.

Наукова новизна дослідження полягає у подальшому розвитку доктринальних положень, щодо правового регулювання відносин роздрібної купівлі-продажу. Зокрема, елементам наукової новизни притаманні сформульованим у роботі пропозиціям щодо удосконалення чинного законодавства є пропозиції щодо змін до ст. 702 Цивільного кодексу України у

контексті приділення уваги дистанційному договору роздрібної купівлі-продажу.

Практичне значення полягає у можливості їх використання у законотворчій діяльності, в практичній частині, а також у навчальному процесі, при викладенні навчальної дисципліни «Цивільне право України».

Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи викладено в такій науковій статті : Горецька Ю.В. «Договір роздрібної купівлі-продажу». Правове забезпечення підприємницької діяльності : зб. наук. ст. студ.// відп. ред. О. О. Бакалінська, В. Д. Примак, Ю. В. Тищенко. Київ : Київ. нац.торг.-екон.ун-т, 2019. С.59-64.

Структура випускної кваліфікаційної роботи обумовлена метою і предметом дослідження та авторським підходом до розгляду обраної теми. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, які включають в себе сім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 59 сторінок, із яких основна частина роботи займає 52 сторінки. Список використаних джерел складається з 76 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ РОЗДРІБНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

1.1. Поняття та ознаки договору роздрібної купівлі-продажу

Договір роздрібної купівлі-продажу являє собою один з різновидів договору купівлі-продажу. Даний договір регулюється параграфом 2 Глави 54 підрозділу 1 розділу 3 Цивільного кодексу України (надалі – ЦК України) «Роздрібна купівля-продаж» [2].

Правове регулювання договору роздрібної купівлі-продажу товарів передбачено у ЦК України в розділі, присвяченому договірним зобов'язанням. Подібне розміщення договору роздрібної купівлі-продажу в системі договірних зобов'язань уявляється не випадковим законодавчим рішенням, оскільки в результаті укладання договору роздрібної купівлі-продажу товарів та його окремих видів виникає відповідне йому договірне зобов'язання щодо передачі майна у власність.

На особливий характер договору роздрібної купівлі-продажу впливає його юридична специфіка, яка визначається змістом економічних відносин роздрібної торгівлі, правовою формою, яких він виступає. За своїм економічним змістом – це переважно суспільні відносини роздрібного товарного обміну певними товарами, що призначаються для споживання кінцевими споживачами. Оскільки прийнято вважати, що зміст визначає форму, то договірна специфіка зобов'язання роздрібної купівлі-продажу визначається його економічним змістом, яким опосередковуються процес відплатної передачі певного товару у власність кінцевому споживачу. Така договірна специфіка договору роздрібної купівлі-продажу зближує його з основним типовим договором – договором купівлі-продажу і, водночас, відрізняє його від інших подібних договорів. У такому разі питання визначення місця договору (договірних відносин) роздрібної купівлі-продажу, в системі договірних зобов'язань, вирішується за рахунок пізнаної типологічної

приналежності цього договору до групи цивільно-правових договорів, що своєю метою мають перенесення права власності на майно. Це зумовлено тим, що за своїми загальними рисами і метою їх зобов'язання співпадають. Тому договору роздрібної купівлі-продажу цілком справедливо відводиться місце в одній групі з договором купівлі-продажу, який відрізняється від останнього певною специфікою свого договірного зобов'язання [46, с.5].

У ст. 698 ЦК України законодавець визначає що договором роздрібної купівлі-продажу продавець, котрий здійснює підприємницьку діяльність з продажу товару, зобов'язується передати покупцеві товар, що звичайно призначається для особистого, домашнього або іншого використання, не пов'язаного з підприємницькою діяльністю, а покупець зобов'язується прийняти товар і оплатити його.

За своєю юридичною характеристикою договір роздрібної купівлі-продажу є: консенсуальним, оплатним, двосторонньо зобов'язуючим, або взаємним, тобто продавець-боржник покупця і навпаки [43, с. 301].

Постає питання про місце договору роздрібної купівлі-продажу в системі цивільно-правових договорів та договорів купівлі-продажу зокрема. Так, договору роздрібної купівлі-продажу притаманні як загальні родові ознаки договору купівлі-продажу, так і специфічні особливості, що викликають необхідність самого виділення і особливого правового регулювання договору роздрібної купівлі-продажу: мета придбання товару і суб'єктні особливості продавця як сторони договору.

Специфічними ознаками договору роздрібної купівлі-продажу, що дозволяють його виділити в окремий різновид договорів купівлі-продажу є:

- 1) специфічний суб'єктний склад;
- 2) ціль використання товару – предметом даного договору може бути не будь-який товар, а лише товар, що призначається для особистого, домашнього або іншого використання, не пов'язаного з підприємницькою діяльністю;
- 3) договір сконструйований у ст. 698 ЦК України лише як консенсуальний;

- 4) договір роздрібної купівлі-продажу є публічним;
- 5) як правило, договір роздрібної купівлі-продажу належить до договору приєднання (ст. 634 ЦК України);
- 6) до відносин за договором роздрібної купівлі-продажу з участю покупця – фізичної особи, не врегульованих ЦК України, застосовується законодавство про захист прав споживачів;
- 7) договір роздрібної купівлі-продажу укладається на основі публічної оферти, тобто оферти, що відповідає всім ознакам оферти, але звернена до невизначеного кола осіб [58, с.30].

Відносини роздрібної купівлі-продажу є відносинами, що складаються в процесі роздрібної торгівлі, а також інші відносини, що тісно з ними пов'язані. Відносини роздрібної купівлі-продажу, які є предметом регулювання законодавства про роздрібну купівлю-продаж, можуть бути поділені на приватні (що складаються між покупцем і його контрагентами) і публічні (що складаються між контрагентами покупця і уповноваженими органами публічної влади). Приватні відносини роздрібної купівлі-продажу можуть бути поділені на договірні (що складаються між сторонами, суб'єктами договору роздрібної купівлі-продажу покупцем і продавцем) і позадоговірні (що складаються між суб'єктами, контрагентами відносин роздрібної купівлі-продажу, прямо не впливають з договору покупцем і виробником, імпортером, уповноваженою організацією).

Однак, роздрібна купівля-продаж має ряд специфічних ознак. Як відмічає у своїй праці М.І. Брагінський, в якості однієї з відмінних ознак договору купівлі-продажу, що виділяють його серед інших договорів купівлі-продажу, є його предмет [45, с.19].

А.Є. Шерстобітов, виділяючи як специфічну рису договору роздрібної купівлі-продажу його предмет, підкреслює: «Цілі для яких купується товар, повинні бути виключно особисті (побутові)» [42, с.4].

Крім цього, характерною ознакою предмета договору роздрібної купівлі-продажу, на думку В.І. Борисової, є те, що покупець купує не тільки товар, який звичайно призначається для певних цілей, а таку його кількість, що не

перевищує нормально необхідної роздрібної купівлі-продажу для особистого, сімейного, домашнього, або іншого використання [8, с.330].

Основні обов'язки сторін полягають у передачі товару продавцем у власність покупця і в його приймання і оплати покупцем, при цьому обов'язки продавця передати товар у власність покупця кореспондує право покупця вимагати його передачу, а обов'язки покупця сплатити покупну ціну право продавця вимагати її сплату.

Публічним, тобто укладається з будь-якою особою, яка звернулася до продавця. Більш того, в силу публічності договір укладається на рівних умовах з усіма покупцями, а покупець може укласти договір на запропонованих умовах або відмовитися від його укладення.

Договір роздрібної купівлі-продажу складається з наступних елементів, які власне визначають особливості договору даного виду. Головною умовою даного договору є умова про предмет. Предмет договору купівлі-продажу певну кількість конкретного товару (будь-яких речей, щодо яких дотримані вимоги до їх оборотоздатності). Договір вважається укладеним тільки в разі, якщо сторони визначили найменування і кількість товару, що продається.

Але є одна умова товар, який продавець зобов'язується передати покупцеві за договором, призначений виключно для особистого, сімейного, домашнього чи іншого використання, не пов'язаного з підприємницькою діяльністю покупця.

Ціна також є обов'язковою умовою за договором роздрібної купівлі-продажу товарів. Покупець зобов'язаний оплатити товар за ціною, яка була оголошена продавцем у момент укладення договору.

Договір роздрібної купівлі-продажу може бути укладений з умовою про прийняття покупцем товару у визначений договором строк, протягом якого цей товар не може бути проданий іншому покупцеві.

Головна особливість договору роздрібної купівлі-продажу в тому, що він укладається за правилами публічної оферти, тобто продавець пропонує укласти цей договір будь-якій особі.

Предметом договору роздрібної купівлі-продажу є товар, що звичайно призначається для особистого, домашнього або іншого використання, не пов'язаного з підприємницькою діяльністю. Слід звернути увагу на те, що в контексті договору роздрібної купівлі-продажу товари необхідно розподіляти на продовольчі та непродовольчі, що зумовлене правовим регулювання договорів роздрібної купівлі-продажу. Так, непродовольчі товари регулюються Правилами роздрібної торгівлі непродовольчими товарами [21, с.257].

Щодо предмету договору роздрібної купівлі-продажу, то в ст. 698 ЦК України зазначений такий предмет «товар, що звичайно призначається для особистого, домашнього або іншого використання, не пов'язаного з підприємницькою діяльністю» [2]. Отже, предмет договору роздрібної купівлі-продажу має певну специфіку, в порівнянні з іншими договорами купівлі-продажу, і характеризується у ЦК України не шляхом зазначення його особливостей, а через визначення цілей його використання.

Проте поглянемо проблеми з визначенням критеріїв майна, що дозволяють йому виступати в якості предмету купівлі-продажу. Виходячи з існуючого в законодавстві формулювання неможливо встановити, що характеризує вказане призначення товару: його придатність для використання в суворо визначених цілях або саму мету використання покупцем. Досить багато видів майна, що виступає в якості об'єктів договору роздрібної купівлі-продажу мають багатофункціональне призначення, тобто за своєю природою можуть використовуватися як для цілей підприємницької діяльності, так і для цілей, не пов'язаних з нею. Крім того, навіть предмети, які є об'єктами індивідуального користування, можуть купуватися покупцями для здійснення підприємницької діяльності, наприклад, фізичними особами-підприємцями для подальшого перепродажу.

Таким чином, слід позначити основний критерій віднесення реалізованих товарів до об'єктів договору роздрібної купівлі-продажу у вигляді мети їх подальшого використання покупцем.

Щодо питання строку оплати товару за договором роздрібною купівлі-продажу, місця і моменту виконання договору роздрібною купівлі-продажу, то нами пропонується уніфікувати правовий режим моменту виконання обов'язку споживача за договором роздрібною купівлі-продажу з оплати товару шляхом безготівкових розрахунків. Так, в тому випадку, коли споживач оплачує товар за договором роздрібною купівлі-продажу з використанням платіжної картки, він вважається виконаним обов'язок по оплаті товару в момент зарахування вартості на його рахунок в банку. У разі ж, коли розрахунки за договором роздрібною купівлі-продажу здійснюється з використанням інших способів безготівкових розрахунків, згідно з чинним законодавством споживач вважається виконаним обов'язок по оплаті в момент зарахування коштів на розрахунковий рахунок одержувача.

Близьким до категорії договір роздрібною купівлі-продажу є категорія роздрібна торгівля – такий продаж товарів містить ряд критеріїв, сукупність яких дозволяє відрізнити роздрібну купівлю-продаж від інших різновидів договорів купівлі-продажу:

- характеристика продавця як сторони договору;
- характеристика предмета його діяльності;
- характеристика товару, що підлягає передачі за договором.

Для роздрібною торгівлі характерні такі ознаки:

- ✓ вона є самостійною, ініціативною, здійснюваною на власний ризик діяльністю юридичних осіб та громадян з метою отримання прибутку;
- ✓ головним змістом торговельної діяльності є продаж товарів, при цьому можуть виконуватися супутні роботи й надаватися різноманітні послуги. До супутніх робіт належать фасування, пакування, підгонка тощо. Послуги роздрібною торгівлі доволі чисельні, наприклад догляд за дітьми, подарункове оформлення покупок, доставка покупок тощо;
- ✓ товари реалізуються безпосередньо громадянам або іншим кінцевим споживачам для особистого некомерційного використання;

- ✓ товари реалізуються за готівку або іншими, прирівненими до неї платіжними засобами (кредитні картки банків, перерахування з рахунків вкладників банків тощо);
- ✓ у роздрібній торгівлі можуть продавати лише товари певного асортименту (продовольчі та непродовольчі товари, горілчані та тютюнові вироби, лікарські засоби та вироби медичного призначення, деякі хімічні речовини, транспортні засоби та номерні агрегати, ювелірні вироби, окремі види зброї, боєприпасів і спеціальних засобів, деякі інші товари). Цей асортимент вужчий, ніж в оптовій торгівлі, але набагато ширший, ніж у сфері громадського харчування;
- ✓ для роздрібної торгівлі важливим є наявність торгового місця. Під торговим місцем розуміють відокремлене, спеціально обладнане місце для здійснення роздрібного продажу товарів з обов'язковим дотриманням чинних правил торговельного обслуговування населення та порядку розрахунків із покупцями;
- ✓ роздрібна торгівля ґрунтовно регламентована законодавчими та нормативно-правовими актами;
- ✓ договори купівлі-продажу в роздрібній торгівлі мають публічний характер [41, с.90].

Порівнюючи поняття роздрібної торгівлі та договору роздрібної купівлі-продажу зазначимо, що під роздрібною торгівлею слід розуміти торгівлю товарами, яку здійснюють професійні продавці – торговельні підприємства (фізичні особи-підприємці) для задоволення, виключно, побутових потреб фізичних осіб переважно за готівку через спеціально створені пункти продажу (універмаги, універсами, магазини, кіоски, автомагазини, палатки тощо).

За договором роздрібної купівлі-продажу продавець, який здійснює підприємницьку діяльність із продажу товару, зобов'язується передати покупцеві товар, що звичайно призначається для особистого, домашнього або іншого використання, не пов'язаного з підприємницькою діяльністю, а покупець зобов'язується прийняти товар і оплатити його.

Отже, підбиваючи підсумок дослідженню питання визначення місця договірних відносин роздрібної купівлі-продажу в системі договірних зобов'язань, варто наголосити, що ті з них, які за своїми ознаками і специфікою мають типову приналежність до договорів про перенесення права власності на майно, мають регулюватися нормами глави 54 (купівля-продаж) Цивільного кодексу України. За договором роздрібної купівлі-продажу продавець, який здійснює підприємницьку діяльність із продажу товару, зобов'язується передати покупцеві товар, що звичайно призначається для особистого, домашнього або іншого використання, не пов'язаного з підприємницькою діяльністю, а покупець зобов'язується прийняти товар і оплатити його.

Договірні відносини роздрібної купівлі-продажу є різновидом двосторонніх договірних зобов'язань. За кількістю правових зв'язків між сторонами – це складні договірні зобов'язання. Вони є персоніфікованими, з певним обсягом вимог та з позитивним змістом. Від ступеня визначеності предмета зобов'язання на момент виникнення зобов'язання договірні відносини роздрібної купівлі-продажу є однооб'єктними зобов'язаннями (кредитор має право вимагати від боржника виконання певної дії).

1.2. Види договорів роздрібної купівлі-продажу

Розподіл договору роздрібної купівлі-продажу на види здійснюється за різними підставами.

Цивільним кодексом України передбачено такі види договору роздрібної купівлі-продажу:

- продаж товару з умовою про його прийняття покупцем у визначений строк;
- продаж товарів за зразками (описами, каталогами);
- продаж товарів з використанням автоматів;
- продаж товару з умовою про його доставку покупцю;
- договір найму-продажу [2].

Якщо проаналізувати § 2 (Роздрібна купівля-продаж) глави 54 (Купівля-продаж) ЦК України, то можна помітити, що за основу систематизації договірних відносин роздрібної купівлі-продажу на види взято такий критерій, як його окремі договірні умови, котрими в цей різновид купівлі-продажу привноситься щось нове й специфічне та, які є підґрунтям поділу його на види. Крім того, слід зазначити, що договірні відносини основною метою яких є відплатне перенесення права власності на майно (товари) з додатковими умовами їх укладання в мережі Internet або з використанням подарункових сертифікатів за своїми основними ознаками і специфікою мають усі характерні ознаки, що належать договору роздрібної купівлі-продажу. Наприклад, вони мають однакову кінцеву мету – перенесення права власності на товари, що, зазвичай, призначаються для особистого домашнього використання. Вони мають однаковий суб'єктний склад: продавців і покупців товарів – фізичних і юридичних осіб підприємців, що здійснюють свою діяльність у сфері роздрібної торгівлі, а також, кінцевих споживачів товарів. Вони мають інші юридичні ознаки, які, зазвичай, властиві договірним правовідносинам роздрібної купівлі-продажу і, зокрема, основному родовому (типовому) договору цієї групи, договору купівлі-продажу. Зокрема, це об'єкти, суб'єкти та зміст договірної правовідносини, порядок його виникнення, характер і специфіка договірної відповідальності його сторін, особливості захисту їх порушених прав та інтересів тощо [19].

Особливо це стосується нових непойменованих договорів, таких як договір роздрібної купівлі-продажу з умовою його укладання через мережу Internet та договір подарункового сертифікату, а також певних видів цивільно-правових договорів, що укладаються в системі громадського харчування. На підставі проведеного дослідження можна зробити такі висновки. Договір роздрібної купівлі-продажу цілком заслужено посідає своє місце в одній групі з договором купівлі-продажу, відрізняючись від останнього специфікою властивого лише йому договірному зобов'язанню.

Укладення договорів купівлі-продажу в роздрібній торговельній мережі має певні особливості порівняно із загальними правилами цивільного законодавства, оскільки від правильного укладення договору купівлі-продажу, визначення сторонами його змісту може залежати можливість реалізації споживачами захисту своїх порушених прав. Особливий характер роздрібною купівлі-продажу абсолютно виключає можливість участі в цій угоді держави, так як вона не є ні підприємцем, ні споживачем.

Ружицька Є. О. виділяє ще один спосіб класифікації договору роздрібною купівлі продажу:

- 1) за місцем продажу товару – покупець може отримати товар, який він придбає в себе вдома або ж у торговельному приміщенні;
- 2) за способом отримання товару – через поштове відправлення, автомати, самообслуговування, доставка кур'єром;
- 3) за часом здійснення оплати товару – передплата товару, оплата при отриманні товару, розстрочка товару, придбання товару в кредит;
- 4) за обов'язком доставки товару – товар, який купується з обов'язковою доставкою або без такого зобов'язання [61].

Можна розглядати класифікацію договорів роздрібною купівлі-продажу безпосередньо шляхом виділення умов:

– по-перше, спосіб вручення товару за договором роздрібною купівлі-продажу. Способом вручення товару можна виділити продаж через автомат та іншим способом, який законодавцем особливо не виділяється. Не зважаючи на те, що відповідний спосіб продажу товарів був достатньо відомий і в дореволюційний період, і в радянські часи, норми, які регулюють відносини між продавцем і покупцем при продажі товарів зазначеним способом вперше були закріплені в нинішньому законодавстві. На відмінну від загальних положень щодо укладення договору роздрібною купівлі продажу, договір роздрібною купівлі-продажу через автомат вважається укладеним з моменту здійснення покупцем дій, необхідних для отримання товару. Таким чином,

покупцю необхідно для укладення цього договору не тільки оплатити товар, але й здійснити відповідні дії;

- по-друге, момент укладення договору роздрібної купівлі-продажу. Моментом укладення договору роздрібної купівлі-продажу як консенсуального договору являється момент досягнення згоди щодо продажу товару;

- по-третє, по строку оплати товару можна виокремити: договір роздрібної купівлі-продажу з попередньою оплатою товару, з негайною оплатою та з оплатою товару в кредит або розстрочку;

- по-четверте, за зобов'язанням доставки товару покупцю виділяють: продаж з зобов'язанням доставити товар покупцю і без такого зобов'язання. При укладенні договору роздрібної купівлі-продажу з умовою про доставку товару покупцю продавець зобов'язаний доставити товар в місце, яке зазначив покупець, якщо ж воно не вказане, тоді за місцем проживання фізичної особи або ж за місцем знаходження юридичної особи, який являється покупцем. Товар повинен бути доставлений в строк, який зазначений в договорі;

- по-п'яте, за моментом переходу права власності на певний товар. Окрім звичного нам договору роздрібної купівлі-продажу, за умови якого право власності на товар переходить до покупця в момент його передачі, законодавцем врегульовано такий вид договору роздрібної купівлі-продажу, як договір найму-продажу. За цим договором, покупець набуває статусу власника лише з моменту плати його;

- по-шосте, моментами прийняття товару за договором роздрібної купівлі-продажу являються: момент укладення договору та інший визначений договором момент. Договір роздрібної купівлі-продажу може укладатися з умовою про прийняття покупцем товару у визначений договором строк, протягом якого цей товар не може бути переданий іншому покупцю. Неявка покупця за товаром у строк, передбачений договором або нездійснення ним дій, які необхідні для прийняття товару, в цей термін можуть розглядатися продавцем як відмова покупця від виконання договору;

– по-сьоме, шляхом ознайомлення покупця з товаром можна виділити: ознайомлення покупця з оригіналом товару або його зразком; – по-восьме, предмет договору роздрібної купівлі-продажу.

Тобто шляхом групування товарів можна виділити наступні категорії: 1) продовольчі; 2) текстильні, трикотажні, швейні, хутрові, взуття; 3) технічні важкі; 4) парфумерно-косметичні; 5) легкові автомобілі, мототехніка; 6) вироби із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння;

– по-дев'яте, покупець як сторона за договором роздрібної купівлі-продажу. У залежності від зазначеної умови договору роздрібної купівлі-продажу можна виділити: договір роздрібної купівлі-продажу з участю з боку покупця громадянина-споживача і договір роздрібної купівлі-продажу з участю з боку покупця юридичної особи або приватного підприємця.

Слід звернути увагу також на сучасні договірні відносини у сфері роздрібного товарообігу. Мова про нові для роздрібної торгівлі договори, такі як договір роздрібної купівлі-продажу товарів, укладений у мережі Інтернет, і договір роздрібної купівлі-продажу товарів, укладений з використанням подарункового сертифіката. Обидва види договорів з'явилися нещодавно, що в першому випадку пов'язано з розвитком новітніх комунікаційних технологій завдяки світовій комп'ютерній мережі Internet, а в другому – з пошуком роздрібним бізнесом нових маркетингових способів і прийомів підвищення реалізації товарів.

У зв'язку з використанням Інтернет для укладання цивільно-правових договорів стала очевидною потреба додатково гарантувати належне виконання укладених договорів спеціальними засобами правової регламентації, а також удосконалення цивільно-правового регулювання захисту прав та інтересів учасників договірних відносин роздрібної купівлі-продажу.

Інтернет-торгівля має як позитивні, так і негативні сторони впливу. До позитивних відносяться: великий асортимент товару, доступність, економія часу. До негативних: ризиковість, відсутність гарантій [7, с. 102].

Щодо договірних відносини із застосуванням «подарункових сертифікатів», то вони останнім часом дуже стрімко розвиваються у всіх сферах роздрібної торгівлі, унаслідок чого не існує єдиної правової моделі їх договірному оформлення. Зокрема, аналіз укладених на практиці договорів подарункового сертифікату свідчить про розмаїття поглядів на те, що це за договір. Його розглядають і як різновид договору купівлі-продажу самого подарункового сертифіката, і як договір купівлі-продажу майнових прав, що впливають з подарункового сертифіката, і як особливий договір дарування, також – як попередній договір.

Поряд з розглянутим поділом роздрібної купівлі-продажу на види, існують інші його види. Наприклад, дистанційний спосіб продажу товарів. Він визначає особливості укладення договору роздрібної купівлі-продажу на підставі ознайомлення споживача із запропонованим продавцем описом товару, представленим на фотознімках, що містяться в каталогах, проспектах, буклетах і т.п. Опис пропонованого товару може також доводитися до споживача за допомогою певних засобів зв'язку (телевізійної, поштового, радіозв'язку, Інтернету) або іншими способами, що виключають можливість безпосереднього ознайомлення споживача з товаром або його зразком.

Договір роздрібної купівлі-продажу можна класифікувати за багатьма критеріями, які ми розглянули в роботі.

Дослідження правового регулювання відносин роздрібної купівлі-продажу дозволяє виділити не тільки види договору роздрібної купівлі-продажу, але і його підвиди. Так, договір найму-продажу є видом договору роздрібної купівлі-продажу в кредит; договір дистанційній купівлі-продажу є видом договору роздрібної купівлі-продажу за зразками. Окрім запропонованої в ЦК України класифікації, існує також інші класифікації договору роздрібної купівлі-продажу за суб'єктами і за предметами досліджуваного договору.

Отже, за предметом договір роздрібної купівлі-продажу товарів можна класифікувати на такі різновиди: а) договір роздрібної купівлі-продажу продовольчих товарів; б) договір роздрібної купівлі-продажу непродовольчих

товарів. За строком оплати товару можна виділити такі різновиди договору роздрібної купівлі-продажу товарів: 1) договір роздрібної купівлі-продажу зі звичайною (негайною) оплатою товару; 2) договір роздрібної купівлі-продажу з попередньою оплатою товару; 3) договір роздрібної купівлі-продажу товару в кредит чи з розстроченням платежу (за правилами споживчого кредитування).

1.3. Нормативно-правове забезпечення договору роздрібної купівлі-продажу в Україні

Для повного вивчення теми нормативно-правового забезпечення договору роздрібної купівлі-продажу слід проаналізувати нормативну основу даного правового інституту. В найзагальнішому розумінні законодавство про роздрібну купівлю-продаж являє собою сукупність нормативних правових актів, що регулюють відносини роздрібної купівлі-продажу.

Але враховуючи наявність особливих відносин роздрібної купівлі-продажу (щодо правового статусу споживачів) зумовлює необхідність їхнього спеціального правового регулювання за допомогою законодавства про захист прав споживачів із урахуванням загальних положень про договір купівлі-продажу. Серед особливостей законодавства про роздрібну купівлю-продаж слід відзначити його цивільно-правова основа, імперативний характер більшості його норм і комплексний характер розглянутого законодавства.

Відносини роздрібної купівлі-продажу є відносинами, що складаються в процесі роздрібної торгівлі, а також інші відносини, що тісно з ними пов'язані. Відносини за договором роздрібної купівлі-продажу, які є предметом регулювання законодавства про роздрібну купівлю-продаж, можуть бути поділені на приватні (що складаються між покупцем і його контрагентами) і публічні (що складаються між контрагентами покупця і уповноваженими органами публічної влади). Приватні відносини роздрібної купівлі-продажу можуть бути поділені на договірні (що складаються між сторонами, суб'єктами договору роздрібної купівлі-продажу покупцем і продавцем) і позадоговірні

(що складаються між суб'єктами, контрагентами відносин роздрібної купівлі-продажу, прямо не впливають з договору покупцем і виробником, уповноваженою організацією).

Нормативну основу правового регулювання договору роздрібної купівлі-продажу складають ЦК України, Закон України «Про захист прав споживачів», Господарський кодекс, «Порядок провадження торговельної діяльності та правила торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів» [4], затвердені Постановою Кабінету Міністрів України від 15 червня 2006 р., «Правила роздрібної торгівлі продовольчими товарами» [7].

Закон України «Про захист прав споживачів» регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів [4].

Розробка узгодженої концепції правового регулювання договору роздрібної купівлі-продажу, сприятиме всебічному забезпеченню прав та законних інтересів споживачів, і тим самим зростанню якості продукції, появі нових видів товарів, підвищенню життєвого рівня населення України.

Відповідно до п. 3 Правил роздрібний продаж продовольчих товарів здійснюється через спеціалізовані підприємства, у тому числі фірмові, підприємства з універсальним асортиментом продовольчих товарів, магазини "Товари повсякденного попиту" системи споживчої кооперації, відділи (секції) підприємств з універсальним асортиментом непродовольчих товарів, стаціонарну дрібнороздрібну торговельну мережу (палатки, кіоски, торговельні автомати), пересувну торговельну мережу (автомагазини, автопричепи, візки, лотки, бочки, цистерни тощо), склади-магазини, заклади (підприємства) громадського харчування [8].

«Правила роздрібної торгівлі непродовольчими товарами» регламентують порядок приймання, зберігання, підготовки до продажу та продажу непродовольчих товарів через роздрібну торговельну мережу, а також

визначають вимоги щодо дотримання прав споживачів стосовно належної якості та безпеки товарів і рівня торговельного обслуговування.

Відповідно до п.3 Правил Роздрібно торгівля непродовольчими товарами здійснюється через спеціалізовані підприємства, підприємства з універсальним асортиментом непродовольчих товарів, спеціалізовані відділи (секції) підприємств з універсальним асортиментом продовольчих товарів, дрібнороздрібну торговельну мережу [7].

Закон України «Про захист прав споживачів» [4] визначає права споживача у разі придбання ним товару неналежної якості та зазначає, що стосовно непродовольчих товарів, що перебували у використанні та були реалізовані через роздрібні комісійні торговельні підприємства, вимоги споживача, зазначені у частині першій цієї статті, задовольняються за згодою продавця.

В частині регулювання правового статусу продавця за договором роздрібною купівлі-продажу необхідно вказати Господарський кодекс України, який визначає правові засади господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності. Він регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення торгової діяльності між суб'єктами господарювання, які також розглядаються покупцями за ЦК України в разі купівлі товарів без мети їх подальшого перепродажу [3].

Господарський кодекс України визначає правові засади господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності. Він регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання [3].

Порядок провадження торговельної діяльності та правила торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів визначають загальні умови провадження торговельної діяльності суб'єктами оптової торгівлі роздрібною

торгівлі, закладами ресторанного господарства, основні вимоги до торговельної мережі, мережі закладів ресторанного господарства і торговельного обслуговування споживачів (покупців), які придбавають товари у підприємств, установ та організацій незалежно від організаційно-правової форми і форми власності, фізичних осіб підприємців та іноземних юридичних осіб, що провадять підприємницьку діяльність на території України [7].

Правила роздрібної торгівлі продовольчими товарами регламентують порядок приймання, зберігання, підготовки до продажу і продаж продовольчих товарів через роздрібну торговельну мережу, а також визначають вимоги в дотриманні прав споживачів щодо якості й безпеки товару та рівня торговельного обслуговування [4].

Полуніна О.О. вносить пропозиції про приведення Закону України «Про захист прав споживачів» у відповідність до Закону України «Про електронну комерцію», зокрема щодо належної форми вираження акцепту. Запропоновано доповнити частину четверту статті 4 Закону України «Про захист прав споживачів» нормами про встановлення особи покупця шляхом присвоєння одноразового ідентифікатора при реєстрації або використання ним електронного цифрового підпису (за умови забезпечення його доступності та зручності оформлення) [54, с.12].

Також у Верховній Раді 21.05.2019 р. зареєстровано проект Закону №10315 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав споживачів». [14]. Ним пропонується внести зміни до Господарського кодексу України та Закону України «Про захист прав споживачів».

Як зазначено у пояснювальній записці, метою цих змін є:

- по-перше, приведення у відповідність окремих положень зазначених нормативно-правових актів між собою;
- по-друге, вдосконалення положень законодавства щодо прав споживачів у зв'язку із практикою зловживань на ринку з боку виробників та продавців продукції.

Для цього пропонується:

1. Виключити пункт 2 частини 1 статті 39 Господарського кодексу України. Адже із внесенням у 2016 році змін до статті 11 Закону та з урахуванням поступової перебудови економіки України зникає потреба збереження у Господарського кодексу України права споживачів на гарантований рівень споживання. Крім того, на сьогодні, зміст права на гарантований рівень споживання не закріплено в законодавстві, так як це виявився анахронізм в умовах руху економіки в напрямку до вільного ринку.

2. Внести зміни та доповнення до статті 15 Закону, якою визначено права споживача на інформацію про продукцію. Зокрема, пропонується встановити наступне:

- споживач має право на одержання не тільки необхідної, доступної, достовірної та своєчасної, а й повної інформації про продукцію, що забезпечує можливість її свідомого і компетентного вибору;
- у разі виявлення недостовірної інформації про продукцію (якщо вона не шкодить життю, здоров'ю або майну споживача) виробник (продавець) протягом двох робочих днів (на сьогодні Законом передбачений тиждень) має вилучити цю продукцію з продажу та привести інформацію про неї до відповідності;
- виробник продукції зазначатиме не строк придатності, а кінцевий строк придатності, що відповідає усталеній світовій практиці, а також безпосереднє місце виробництва продукту. На думку законотворців, зазначення лише країни реєстрації бренду продукту часто може вводити покупців в оману з приводу якості продукції;
- поруч із ціною товару за одну упаковку також має обов'язково зазначатися інформація про вартість такого товару за одиницю вимірювання у кілограмах чи літрах [14].

У разі прийняття цей Закон набере чинності через 3 місяці з дня наступного за днем його опублікування.

Розглянувши різні точки зору на поняття, сутність і предмет регулювання комплексного законодавства, представлені в сучасній юридичній науці, можна прийти до висновку, що комплексність законодавства, в тому числі законодавства про роздрібну купівлю-продаж, виражається у взаємодії норм різних галузей права (частин норм, що знаходяться в різних галузях права) при регулюванні однорідних суспільних відносин. При цьому метою зазначеної взаємодії є формування адекватної нормативної бази з урахуванням особливостей предмета правового регулювання.

На підставі проведеного аналізу чинного законодавства, нами позначений ряд наукових проблем, які необхідно далі висвітлити в юридичній літературі. Ними є, перш за все, проблеми, пов'язані з розвитком правового регулювання відносин щодо захисту прав споживачів і появою нових видів договору роздрібною купівлі-продажу, наприклад, дистанційної купівлі-продажу товарів. Також, важливою проблемою, яка потребує подальшої розробки є заповнення прогалини у правовому регулюванні відносин роздрібною купівлі-продажу з участю покупця-негромадянина.

Законодавство про роздрібну купівлю-продаж являє собою сукупність нормативних правових актів, що регулюють відносини роздрібною купівлі-продажу. У свою чергу, відносини роздрібною купівлі-продажу – це відносини, що складаються в процесі роздрібною торгівлі, а також інші відносини, тісно з ними пов'язані. Відносини роздрібною купівлі-продажу, які є предметом регулювання законодавства про роздрібну купівлю-продаж, можуть бути поділені на приватні (що складаються між покупцем і його контрагентами) і публічні (що складаються між контрагентами покупця і уповноваженими органами публічної влади) відносини. Приватні відносини роздрібною купівлі-продажу можуть бути поділені на договірні (що складаються між сторонами, суб'єктами договору роздрібною купівлі-продажу покупцем і продавцем) і позадоговірні (що складаються між суб'єктами, контрагентами відносин роздрібною купівлі-продажу, прямо не впливають з договору покупцем і виробником, імпортером, уповноваженою організацією).

Таким чином, наявність особливих відносин роздрібної купівлі-продажу зумовило необхідність спеціального їх правового регулювання за допомогою законодавства про роздрібну купівлю-продаж.

Серед особливостей законодавства про роздрібну купівлю-продаж відзначимо його цивільно-правову основу, імперативний характер більшості його норм і комплексний характер розглянутого законодавства. Розглянувши різні точки зору на поняття, сутність і предмет регулювання комплексного законодавства, представлені в сучасній юридичній науці, ми приходимо до висновку, що комплексність законодавства, в тому числі законодавства про роздрібну купівлю-продаж, виражається у взаємодії норм різних галузей права (частин норм, знаходяться в різних галузях права) при регулюванні однорідних суспільних відносин. Аналіз взаємодії норм в законодавстві про роздрібну купівлю-продаж дозволив також виявити прийоми даної взаємодії, використовувані законодавцем: прийом прямого відсилання (до статті нормативно-правового акта, до нормативно-правового акта в цілому, до галузі законодавства); прийняття комплексного нормативно-правового акта; прийом фактичної взаємодії.

Що стосується причин комплексності законодавства про роздрібну купівлю-продаж, то їх умовно можна розділити на загальні, властиві більшості комплексних законодавств, і приватні, властиві як законодавству про роздрібну купівлю-продаж, так і деякими іншими, що регулює відносини зі схожим суб'єктним складом (наприклад, законодавству про захист прав споживачів). До загальних причин комплексності законодавства ми відносимо комплексність самих суспільних відносин, які покликані регулювати законодавство, і поєднання приватних і публічних інтересів у правовідносинах.

Іншими причинами комплексності законодавства про роздрібну купівлю-продаж є: наявність економічної нерівності між контрагентами відносин роздрібної купівлі-продажу, і, як наслідок необхідності його усунення, використання законодавцем способів, прийомів методів крім приватного, також публічного права.

Комплексність законодавства про роздрібну купівлю-продаж з'являється на стадії формування юридичних норм, так як самі правові норми встановлюються, створюються безпосередньо законодавцем. Виявляється взаємодія норм різних галузей права в комплексному законодавстві, в тому числі в законодавстві про роздрібну купівлю-продаж, в процесі активних дій суб'єктів права по відношенню до правових норм, тобто лише на стадіях створення, реалізації та застосування правових норм. На стадії виникнення прав і обов'язків у учасників правовідносини комплексність законодавства не проявляється. Це пов'язано з тим, що на даному рівні механізму правового регулювання, що виникають при наявності певних юридичних фактів права і обов'язки суб'єктів, хоча і ґрунтуються на нормах різних галузей права, але безпосереднього процесу, пов'язаного з їх використанням (реалізацією, застосуванням) не відбувається.

В основу структури законодавства про роздрібну купівлю-продаж за допомогою його різних класифікацій, можуть бути покладені: юридична сила нормативних правових актів, що регулюють відносини роздрібної купівлі-продажу; види товарів, купівля-продаж яких регулюється законодавством про роздрібну купівлю-продаж; види договорів роздрібної купівлі-продажу, регульованих законодавством про роздрібну купівлю-продаж; характер регламентованих відносин, нормативно-правові акти про роздрібну купівлю-продаж, що підрозділяються на публічно-правові та приватноправові; органи, що прийняли нормативно-правовий акт, що становить законодавство про роздрібну купівлю-продаж; суб'єкти регламентованих відносин і ін.

Таким чином, наявність особливих відносин роздрібної купівлі-продажу зумовлює необхідність їхнього спеціального правового регулювання за допомогою законодавства про роздрібну купівлю-продаж. Серед особливостей законодавства про роздрібну купівлю-продаж слід відзначити його цивільно-правова основа, імперативний характер більшості його норм і комплексний характер розглянутого законодавства.

РОЗДІЛ 2

ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ УЧАСНИКІВ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ РОЗДРІБНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

2.1. Правовий статус учасників правовідносин в сфері роздрібноЇ купівлі-продажу товарів

За загальним правилом, сторонами договору купівлі-продажу є продавець (юридична особа або фізична особа-підприємець, які здійснюють торговельну діяльність) та покупець (фізична або юридична особа, що набуває товар для особистого, домашнього або іншого використання, не пов'язаного з підприємницькою діяльністю). Однак умови участі кожної із сторін у договорі купівлі-продажу не завжди однакові, що залежить від обсягу правоздатності і дієздатності конкретного суб'єкта цивільних правовідносин, форми власності відчужуваного майна, його правового режиму та інших обставин. В договірних відносинах роздрібноЇ купівлі-продажу покупець та продавець взаємодіючи між собою керуючись принципами свободи договору, рівності сторін, економічної незалежності, а також особи на власний розсуд визначають необхідність укладення договору роздрібноЇ купівлі-продажу.

Основним суб'єктом у відносинах роздрібноЇ купівлі - продажу є продавець. Продавцем може бути як юридична, так і фізична особа, Проте на відміну від розглянутого вище договору купівлі-продажу, у продавця наявність статусу суб'єкта підприємницької діяльності є обов'язковою, що в найзагальнішому розумінні визначається положеннями статей 42 та 55 Господарського кодексу України. Відповідно, договір роздрібноЇ купівлі-продажу укладається такою особою в межах своєї підприємницької діяльності - самостійно, ініціативно, систематично, на власний ризик, з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Стосовно продавців - фізичних осіб діють, зокрема, загальні вимоги щодо їх права на здійснення підприємницької діяльності; стосовно юридичних осіб - вимоги

щодо дотримання ними правил спеціальної дієздатності - можливість укладення договорів роздрібної купівлі-продажу повинна бути передбачена їх засновницькими документами [60].

Продавець повинен надавати покупцю вичерпну (необхідну і достовірну) інформацію про пропонований до продажу товар, яка включає відомості:

- ✓ про найменування технічного регламенту або про інше позначенні товару, що свідчить про обов'язкове підтвердження товару;
- ✓ про основні споживчі властивості товару;
- ✓ правила продажу товару;
- ✓ місце виготовлення товару;
- ✓ правила та умови ефективного і безпечного використання товару;
- ✓ ціну товару;
- ✓ термін служби, придатності і гарантійний термін;
- ✓ порядок оплати та строк, протягом якого діє пропозиція про укладення договору;
- ✓ про свою адресу (місцезнаходження) і повне фірмове найменування виробника;
- ✓ про обов'язкове підтвердження відповідності товарів вимогам щодо безпеки для життя і здоров'я споживача, навколишнього середовища, якщо такі вимоги встановлені законом [25, с. 20].

Покупцем у договорі роздрібної купівлі-продажу товарів необхідно вважати як фізичну особу, так і юридичну особу чи фізичну особу-підприємця, які використовують товар для цілей, не пов'язаних із одержанням прибутку за рахунок подальшої реалізації придбаного товару. Водночас покупець може виступати споживачем лише у випадках, коли він є фізичною особою, яка купує або має намір купити товар для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних із підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника [4].

Правовий статус сторін визначається їхніми правами та обов'язками.

До обов'язків продавця за даним договором законодавець відносить обов'язок:

1) надати покупцеві необхідну і достовірну інформацію про товар; у разі невиконання цього обов'язку покупець має право вимагати відшкодування збитків, завданих необґрунтованим ухиленням від укладення договору, а якщо договір укладено, – в розумний строк відмовитися від договору, вимагати повернення сплаченої за товар грошової суми і відшкодування збитків, а також моральної шкоди (ст. 700 ЦК України);

2) передати товар покупцеві належної якості; у разі виявлення покупцем недоліків, не застережених продавцем, або фальсифікації товару, покупець має право вимагати від продавця або виготовлювача; а) безоплатного усунення недоліків товару або відшкодування витрат, здійснених покупцем чи третьою особою, на їх виправлення; б) заміни товару на аналогічний товар належної якості або на такий самий товар іншої моделі з відповідним перерахунком у разі різниці в ціні; в) вимагати від продавця або виготовлювача відповідного зменшення ціни; відмовитися від договору та вимагати повернення сплаченої за товар грошової суми (ст. 708 ЦК України).

Іншою стороною у договірних відносинах роздрібної купівлі-продажу є покупець. Діючі норми законодавства про захист прав споживачів направлені на забезпечення правового статусу сторони. Покупець же має право до укладення договору роздрібної купівлі-продажу оглянути товар, вимагати проведення в його присутності перевірки властивостей або демонстрації використання товару, якщо це не виключено з огляду характеру товару. Якщо покупцеві не надано можливості негайно одержати в місці продажу вищезгадану інформацію про товар, він має право вимагати від продавця відшкодування збитків, спричинених необґрунтованим ухиленням від укладення договору роздрібної купівлі-продажу [50, с.138].

За загальним правилом, покупцеві необхідно повідомити відомості про доставку. Зазвичай товар, що купується в роздріб, продавець передає в місці його оплати, наприклад, в тому ж торговельному залі. Але ж тим же договором

роздрібної купівлі-продажу може бути передбачено й умова про доставку з торгового залу (наприклад, якщо мова йде про покупку великогабаритного товару – холодильника, пральної машини і т.п.). У цьому випадку договір роздрібної купівлі-продажу буде вважатися виконаним лише з моменту вручення товару покупцеві, а при його відсутності – будь-якій особі, яка пред'явила квитанцію або інший документ, що свідчить про укладення договору або оформлення доставки товару.

Покупцеві також слід пам'ятати про те, що ціна договору може зрости на ту суму, в яку продавець оцінить вартість доставки товару власними силами покупцеві, однак про це останній повинен бути повідомлений в момент покупки, тобто в момент укладання самого договору. В іншому випадку він може бути визнаний недійсним, як ущемляє права споживача, з віднесенням всіх витрат на продавця.

За правовим статусом продавцем у договорі роздрібної купівлі-продажу може бути виключно підприємець: юридична особа та (або) громадянин, який виступає в якості індивідуального підприємця. На громадянина, що продає овочі та фрукти, вирощені на садово-городній земельній ділянці, норми закону про договір роздрібної купівлі-продажу не поширюються.

Участь юридичних осіб на стороні продавця в договорі роздрібної купівлі-продажу зумовлюється обсягом їх правоздатності. Воно значно ширше у комерційних організацій, перш за все у тих, які мають загальну правоздатність, і обмежена в некомерційних організацій. Останні можуть виступати в подібній ролі, якщо можуть здійснювати підприємницьку діяльність як підсобної до основної діяльності для досягнення цілей, заради яких вони створені [2].

Крім того, для всіх категорій підприємців (юридичних осіб і громадян) торгівля окремими видами товарів (зброєю, алкоголем, тютюновими виробами, транспортними засобами тощо) можлива лише за наявності у них спеціальних дозволів (ліцензій), що видаються уповноваженими на те державними та муніципальними органами влади, що зазначено в Ст. 7 ЗУ «Про ліцензування видів господарської діяльності».

Продавцем, як правило, є особа, яка володіє правом власності на майно або обмеженим речовим правом щодо розпорядження таким майном, так як згідно норм ЦК України право продажу товару, крім випадків примусового продажу та інших, встановлених законом, належить власникові товару. Продавець зобов'язаний у письмовій формі довести до відома споживача інформацію про порядок і терміни повернення товару належної якості.

Така інформація повинна містити адресу (місцезнаходження), за яким можна повернути товар, режим роботи продавця, максимальний термін, протягом якого можна повернути товар. Продавцю слід попередити споживача про те, що необхідно зберегти товарний вигляд, споживчі властивості товару належної якості до його повернення. У такому ж вигляді мають бути і документи, що підтверджують укладення договору, термін і порядок повернення суми, сплаченої покупцем за товар [52, с. 98].

Досліджуючи питання, пов'язане зі сторонами договору роздрібної купівлі-продажу товарів, В. Вітрянський звернув увагу на те, що юридична особа може бути покупцем у договорі роздрібної купівлі-продажу товарів. Так, учений зазначив, що покупцями в договорі роздрібної купівлі-продажу товарів є фізичні та юридичні особи, які купують товари в роздрібних продавців, а тому відносини, пов'язані з купівлею офісних меблів юридичною особою в меблевому магазині, охоплюються цим видом договору [16, с. 21].

Ми погоджуємось зі зробленим В. Вітрянським висновком, адже, коли юридична особа чи фізична особа – підприємець купує товар для забезпечення свого функціонування без мети його подальшої реалізації й одержання прибутку за рахунок саме перепродажу цього товару, цілком обґрунтованим є її включення в суб'єктний склад покупців договору роздрібної купівлі-продажу товарів [16].

На підставі проведеного аналізу ми вважаємо недосконалим формулювання, що наведено в статті 698 ЦК України, яке використовується для характеристики такої мети придбання товару, як «інше використання, не пов'язане з підприємницькою діяльністю». Це формулювання є занадто

широким у своєму трактуванні та породжує суперечності під час установаження можливих меж подальшого використання товару юридичною чи фізичною особою-підприємцем після придбання в роздріб. Тому з метою подолання дискусійних положень пропонується статтю 698 ЦК України удосконалити й викласти в такій редакції: «За договором роздрібної купівлі-продажу продавець, який здійснює підприємницьку діяльність із продажу товару, зобов'язується передати покупцеві товар, що зазвичай призначається для особистого, домашнього або іншого використання, не пов'язаного з одержанням прибутку за рахунок подальшої реалізації такого товару, а покупець зобов'язується прийняти товар і оплатити його».

Отже, аналіз законодавства в сукупності з положеннями ЦК України, які визначають основні вимоги до особи покупця в договорі роздрібної купівлі-продажу товарів, дає змогу зробити висновок, що покупцем у договорі роздрібної купівлі-продажу товарів необхідно вважати як фізичну особу, так і юридичну особу чи фізичну особу-підприємця, які використовують товар для цілей, не пов'язаних із одержанням прибутку за рахунок подальшої реалізації придбаного товару. Водночас покупець може виступати споживачем лише у випадках, коли він є фізичною особою, яка купує або має намір купити товар для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних із підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника.

2.2. Порядок укладання та зміст договору роздрібної купівлі-продажу товарів

Основна специфіка укладення роздрібного договору купівлі-продажу безпосередньо пов'язана з формою, моментом його укладення і наявністю істотних умов. Процедура укладення договору роздрібної купівлі-продажу має низку особливостей, що відрізняють її від процедур укладення інших договорів купівлі-продажу.

По-перше, особливість укладання договору роздрібної купівлі-продажу виражається в способі його укладення шляхом приєднання, і розробці його умов. По-друге, договір роздрібної купівлі-продажу є публічним договором. Стороною, яка протистоїть покупцеві за договором роздрібної купівлі-продажу може бути і некомерційна організація, в зв'язку з чим пов'язувати реалізацію норм про публічних договорах необхідно саме з характером фактично здійснюваної організацією діяльності, який в даному випадку повинен бути підприємницьким, а не з основною метою її діяльності.

Будучи публічним, договір роздрібної купівлі-продажу укладеється, як правило, з використанням публічної оферти. Вимоги до публічної оферти за договором роздрібної купівлі-продажу різняться в залежності від місця пропозиції товару по відношенню до цього товару, поза місцем його продажу і в місці його продажу. Публічна оферта можлива як в письмовій, так і в усній формі (по радіо, телебаченню і т.д.).

По-третє, специфіка укладення договору роздрібної купівлі-продажу проявляється в тому, що у продавця існують певні обов'язки перед покупцем ще до моменту укладення договору, так звані переддоговірні обов'язки. Переддоговірні відносини, що складаються між продавцем і покупцем за договором роздрібної купівлі-продажу, регулюються в імперативному порядку законодавцем. Об'єктом даного правовідносини є переддоговірна інформація про товар [59, с. 98].

У разі, коли укладеється договір роздрібної купівлі-продажу, що виконується при самому його укладанні, тобто відсутній розрив у часі між моментами виникнення і припинення прав і обов'язків сторін, то такий договір слід укладати усно завжди, крім випадків, коли для нього законодавцем передбачено, що недотримання письмової форми договору тягне за собою його недійсність. До договорів, що укладаються в усній формі, прирівнюються також договори, які укладаються шляхом конклюдентних дій, тобто коли воля укласти договір роздрібної купівлі-продажу виявляється з самого поведінки особи.

Якщо ж момент укладення та виконання договору роздрібної купівлі-продажу не збігаються, то даний договір повинен мати письмову форму, так як на стороні продавця в даному випадку завжди виступає юридична особа або фізична особа-підприємець. Негативний наслідок недотримання запропонованої простої письмової форми договору роздрібної купівлі-продажу передбачається законодавцем лише для продавця в разі виникнення між сторонами спору про те, чи був договір всупереч вимогам закону здійснений усно, при доведенні факту укладення такого договору в суді, він не буде мати права використовувати як доказ показання свідків [58, с.103].

Ми погоджуємося з думкою тих авторів, які вважають, що ні чек, ні інший документ, що підтверджує оплату товару за договором роздрібної купівлі-продажу не можна визнати письмовою формою договору, так як вони не задовольняють вимогам про письмову форму договору [35, с. 836].

Враховуючи ту обставину, що в договірні відносини з роздрібної купівлі-продажу вступають підприємці, що здійснюють професійну діяльність з продажу товарів у роздріб, і економічно слабші споживачі, іншою специфічною його рисою є публічність даного договору. У зв'язку з цим до нього застосовуються правила, встановлені ст. 633 ЦК України. Умови публічного договору, що не відповідають зазначеним вимогам, є нікчемними. Договір роздрібної купівлі-продажу є публічним, оскільки продавець бере на себе обов'язок здійснювати продаж товарів кожному, хто до нього звернеться.

Умови публічного договору встановлюються однаковими для всіх споживачів, крім тих, кому за законом надані відповідні пільги (ст. 633 ЦК України).

Тобто продавець не має права відмовити в укладенні договору при наявності відповідного товару. При цьому істотні та інші умови повинні бути однаковими для всіх споживачів.

Здійснений аналіз особливостей укладення договору роздрібної купівлі-продажу дозволяє зробити висновок про те, що найважливіші стадії процесу укладення даного договору регулюються імперативними нормами цивільного

законодавства, які передбачають виключення з принципу свободи договору, основного принципу договірності права. У зв'язку з чим, в роботі зазначимо особливий характер імперативності умов договору роздрібної купівлі-продажу.

Так, Дзера О.В. зазначає, що імперативною умовою є умова, встановлена правовою нормою і зміна якої за погодженням сторін не припустимо. При укладанні договору роздрібної купівлі-продажу ні одна умова не може бути змінена за згодою сторін (виняток становлять умова про кількість та найменування товару). Покупець не може брати участь у встановленні умов договору в силу того, що даний договір є договором приєднання, і відповідно всі умови (за винятком зазначених) будуть для даної сторони договору роздрібної купівлі-продажу імперативними. [22, с. 120]

Умови договору роздрібної купівлі-продажу для продавця можуть носити абсолютно імперативний характер, наприклад, у випадку з умовою про якість товару, якщо законом або у встановленому ним порядку передбачені обов'язкові вимоги до якості продаваного товару або у випадку з регульованими державою, що встановлюються державою цінами, і щодо імперативного характеру. В останньому випадку, продавець, з одного боку, не має права змінювати умови кожного конкретного договору роздрібної купівлі-продажу, з іншого боку, може на свій розсуд змінювати лише умови договору роздрібної купівлі-продажу щодо невизначеного кола осіб [55, с.103].

Отже, на основі аналізу умов договору роздрібної купівлі-продажу і його окремих видів, закріплених законодавцем, зроблено висновок про те, що конкретне співвідношення диспозитивних, імперативних і імперативно-диспозитивних умов розглянутого договору в залежності від того, хто виступає на боці покупця, є, по-перше, нормативно оформленим прийомом юридичної техніки, за допомогою якого воля законодавця отримує своє юридичне вираження і, по-друге, прийомом методу правового регулювання, що визначає порядок встановлення поєднання дозволів, заборон і приписів в конкретній правовій нормі. Даний нормативно оформлений прийом юридичної техніки, також як і прийом методу правового регулювання, використовуються

законодавцем з однієї і тієї ж метою для захисту слабкої сторони в договорі і усунення існуючої економічної нерівності.

2.3. Виконання зобов'язань сторонами за договором роздрібної купівлі-продажу товарів

Укладення договору роздрібної купівлі-продажу товарів породжує для його сторін обов'язок виконати взяті на себе за договором взаємні зобов'язання. Виконанням називають динамічний стан зобов'язання, завдяки якому реалізуються (здійснюються) права та обов'язки його сторін. Ст. 629 Цивільного кодексу України закріплює презумпцію обов'язковості виконання сторонами взятих на себе договором зобов'язань, адже в ній зазначено, що договір є обов'язковим для виконання сторонами [24, с. 20]. Відповідно до статті 526 Цивільного кодексу України, зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог Цивільного кодексу України, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов і вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що зазвичай висуваються. Ст. 698 Цивільного кодексу визначені основні обов'язки сторін, які в них виникають на підставі укладеного договору роздрібної купівлі-продажу товарів [42].

Відтак за договором роздрібної купівлі-продажу продавець, який здійснює підприємницьку діяльність із продажу товару, зобов'язується передати покупцеві товар, що зазвичай призначається для особистого, домашнього або іншого використання, не пов'язаного з підприємницькою діяльністю, а покупець – прийняти товар та оплатити його. Отже, з аналізу наведеної норми можна виділити два основні обов'язки покупця в договорі роздрібної купівлі-продажу товарів, щодо яких має бути реалізоване належне виконання, – обов'язок прийняти й оплатити. Однак з метою встановлення моментів виконання покупцем своїх основних обов'язків за договором роздрібної

купівлі-продажу товарів пропонуємо з'ясувати, що необхідно розуміти під прийняттям та оплатою товару, а також розглянути основні форми оплати.

Зобов'язання прийняти товар у всіх договорах купівлі-продажу товарів покладається на покупця завжди, однак, окрім випадків, коли він має право вимагати заміни товару (у разі передання неякісного товару) або має право відмовитися від договору (стаття 689 ЦК України). Доволі часто обов'язок покупця прийняти товар у договорі роздрібної купівлі-продажу товарів може складатися з необхідності не лише виконати саме «прийняття товару» з рук продавця, а й із необхідності вчинити інші дії, пов'язані із забезпеченням такого прийняття. Указане простежується з частини 2 статті 689 ЦК України, у якій зазначається, що покупець зобов'язаний учинити дії, які, відповідно до вимог, що зазвичай висуваються, необхідні з його боку для забезпечення передання та одержання товару, якщо інше не встановлено договором або актами цивільного законодавства.

Отже, під час укладення договору роздрібної купівлі-продажу з умовою про доставку товару чи дистанційного договору роздрібної купівлі-продажу необхідними діями для забезпечення передання й одержання товару будуть уважатися дії, пов'язані з появою покупця в домовленому між сторонами місці доставки, а також фактичні дії, пов'язані з прийняттям такого товару з рук продавця (чи посередника) в руки покупця, що надалі буде відображатися в накладній чи акті прийняття-передачі тощо. Тобто характер і послідовність дій покупця, необхідних для того, щоб його зобов'язання з прийняття товару вважалося виконаним, може залежати від властивостей товару, способів його передання й інших обставин.

Щодо прийняття товару не призводить до припинення зобов'язання за договором роздрібної купівлі-продажу у зв'язку з виконанням покупцем указанного обов'язку, адже покупець ще зобов'язаний оплатити цей товар. Відповідно до статті 706 ЦК України, покупець у договорі роздрібної купівлі-продажу зобов'язаний оплатити товар за ціною, оголошеною продавцем у момент укладення договору, якщо інше не встановлено законом або не

впливає із суті зобов'язання. Визначення моменту виконання покупцем свого обов'язку з оплати товару в договорі роздрібної купівлі-продажу товарів прямо залежить від обраної ним форми розрахунку. Згідно зі статтею 1087 ЦК України, розрахунки за участю фізичних осіб, не пов'язані зі здійсненням ними підприємницької діяльності, можуть провадитися в готівковій або безготівковій формах за допомогою розрахункових документів в електронному або паперовому вигляді. Водночас готівковою формою розрахунку є розрахунок, який здійснюється готівкою, під якою розуміють грошові знаки національної валюти України – банкноти й монети, у тому числі розмінні, обігові, пам'ятні монети, які є дійсними платіжними засобами, а безготівковим розрахунком вважається форма розрахунку, під час якої проводиться перерахування певної суми коштів із рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку на рахунки отримувачів коштів.

Найбільшого поширення зазнали готівкова та безготівкова форми розрахунку (переважно з використанням платіжної картки, під якою розуміють електронний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу коштів із рахунка платника або з відповідного рахунка банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання коштів у готівковій формі в касах банків через банківські автомати, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором).

Виконання обов'язку продавця з передачі товару в договорі купівлі-продажу підлягають застосуванню й під час визначення моменту виконання такого обов'язку продавця в договорі роздрібної купівлі-продажу товарів. Специфіка договору роздрібної купівлі-продажу товарів полягає в тому, що в більшості випадків він укладається й виконується практично одномоментно та безпосередньо в місці продажу товару. Проте існують випадки, коли виконання обов'язку продавця полягає не лише в переданні товару з усіма належностями, а

й у його доставці покупцеві. Мова йде, зокрема, про договір роздрібної купівлі-продажу з умовою про доставку товару покупцеві. Так, відповідно до статті 704 Цивільного кодексу, обов'язок продавця передати товар уважатиметься виконаним із моменту вручення товару покупцеві після його доставки в обумовлене договором місце. Важливим елементом для належного виконання з боку продавця досліджуваного договірною зобов'язання є його виконання в межах установленого договором строку. Якщо сторони під час укладення договору роздрібної купівлі-продажу з умовою про доставку товару не передбачили строку для доставки та вручення покупцеві товару, то в такому разі товар має бути доставлений у розумний строк після одержання вимоги покупця (частина 3 статті 704 Цивільного кодексу України). Дещо інша регламентація цього питання відображена в Правилах роздрібної торгівлі непродовольчими товарами, що затверджені Наказом Міністерства економіки України від 19.04.2007 № 104, де в пункті 25 указано, що доставка товарів здійснюється у строк не пізніше ніж 7 днів із моменту оформлення покупки, якщо інший строк не встановлено згідно з домовленістю сторін [7]

Отже, належність виконання зобов'язання покупця з прийняття товару в договорі роздрібної купівлі-продажу товарів може бути обумовленим і необхідністю вчинити інші додаткові дії, такі як прибути в домовлене сторонами місце одержання товару. Щодо моменту виконання обов'язку покупця з оплати товару, то такий визначається з урахуванням особливостей обраної ним форми розрахунку. Відтак під час використання готівкової форми розрахунку обов'язок покупця з оплати товару вважатиметься виконаним із моменту передання готівкових коштів продавцю. Водночас у разі використання платіжної картки як одного зі способів здійснення безготівково розрахунку обов'язок покупця з оплати товару необхідно вважати виконаним із моменту зарахування необхідної суми коштів на рахунок продавця, а не з моменту зняття таких коштів із рахунку покупця.

Виконання обов'язку продавця з передачі товару покупцю в договорі роздрібної купівлі-продажу товарів визначається залежно від обраного

сторонами способу та місця виконання. Якщо договір передбачає передання товару в місцезнаходженні продавця, то обов'язок продавця вважатиметься виконаним із моменту надання цього товару в розпорядження покупця. Якщо сторони уклали договір з умовою про доставку товару покупцеві, то обов'язок продавця з передання товару вважається належно виконаним із моменту передачі товару в обумовленому місці й в обумовлені строки.

2.4. Наслідки невиконання або неналежного виконання зобов'язань в договорі роздрібної купівлі-продажу

Ще зі стародавніх часів у юриспруденції вина правопорушника привертала неабияку увагу правників. Вина у більшості правових систем вважається суб'єктивною умовою відповідальності й виражає психічне ставлення особи до своєї протиправної поведінки та її результатів [21, с. 32]. Вітчизняним законодавством поняття вини не закріплено, але нормою загальної частини Цивільного кодексу України, ст. 614, встановлюється «поведінкова» концепція вини, хоча дане питання в науці є спірним. Проте окремими нормами Цивільного кодексу України, зокрема, положеннями яких регулюються договірні правовідносини роздрібної купівлі-продажу, закріплюється «психологічна» концепція. Враховуючи особливості юридичної природи цивільно-правової відповідальності за порушення зобов'язання роздрібної купівлі-продажу в цілому та те, що вина в цивільному праві виступає одним із найскладніших та недостатньо визначеним поняттям, яке до того ж не завжди обов'язкове для настання цивільно-правової відповідальності, дослідження обраної тематики є актуальним та потребує подальшого вивчення [24, с. 33].

Актуальним питанням є відсутність у національному законодавстві єдиного підходу щодо правового регулювання презумпції вини як умови цивільно-правової відповідальності продавця (виробника) за порушення договірного зобов'язання роздрібної купівлі-продажу. Так, ч. 2 ст. 614 Цивільного кодексу України, в якій закріплено положення, згідно з яким

відсутність вини доводить особа, яка порушила зобов'язання, науковці справедливо кваліфікують як презумпцію вини правопорушника.. Водночас спеціальним законодавством, яке, навпаки, покликане виступати гарантуючою нормативною базою у встановленні та захисті прав споживача, тягар доведення вини продавця (виробника) продукції покладається на споживача, що і лежить в основі судових рішень про відмову в задоволенні позовних вимог споживача з огляду на їх безпідставність та недоведеність. У вирішенні такої категорії справ судами застосовуються положення ст. 1, ст. 17 Закону України «Про захист прав споживачів», які закріплюють дефініцію істотного недоліку придбаного товару, яким є недолік, що робить неможливим чи недопустимим використання товару відповідно до його цільового призначення, виник з вини виробника (продавця, виконавця), тягар доведення чого покладається на споживача [10].

За ст. 678 ЦК України покупець, якому переданий товар неналежної якості, має право, незалежно від можливості використання товару за призначенням, вимагати від продавця за своїм вибором:

- 1) пропорційного зменшення ціни;
- 2) безоплатного усунення недоліків товару в розумний строк;
- 3) відшкодування витрат на усунення недоліків товару.

У разі істотного порушення вимог щодо якості товару (виявлення недоліків, які не можна усунути, недоліків, усунення яких пов'язане з непропорційними витратами або затратами часу, недоліків, які виявилися неодноразово чи з'явилися знову після їх усунення) покупець має право за своїм вибором:

- 1) відмовитися від договору і вимагати повернення сплаченої за товар грошової суми;
- 2) вимагати заміни товару.

Якщо продавець товару неналежної якості не є його виготовлювачем, вимоги щодо заміни, безоплатного усунення недоліків товару і відшкодування збитків можуть бути пред'явлені до продавця або виготовлювача товару.

Положення цієї статті застосовуються, якщо інше не встановлено цим Кодексом або іншим законом.

Так, відмовляючи у задоволенні позовних вимог споживача щодо заміни товару неналежної якості товаром належної якості по справі № 6-31008св12, апеляційний суд вказав на «недоведеність вини виробника». А залишаючи зазначене рішення без змін, суд касаційної інстанції додав, що «істотні недоліки, а також вина продавця мають бути встановлені судами відповідно до наданих сторонами та оцінених судами доказів по справі». Схоже за змістом рішення було винесено Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ по справі № 6-11354св15, де йдеться про «обов'язок споживача довести наявність істотного дефекту продукції». Як випливає із судової практики, однією з проблем, яка може бути у разі притягнення продавця до цивільно-правової відповідальності, є неспроможність експертами дати остаточну відповідь про причини та час виникнення істотного недоліку товару, внаслідок чого права споживача й залишаються порушеними та незахищеними [48].

Інша ситуація може бути у разі надання продавцем (виробником) гарантійного строку на відповідний товар. За таких обставин у разі виявлення протягом даного строку істотного недоліку товару презюмується вина продавця (виробника), який для звільнення від цивільно-правової відповідальності повинен довести, що конкретний недолік товару стався внаслідок порушення споживачем правил користування або зберігання товару, дій третіх осіб, випадку або непереборної сили (ст. 679 ЦК України, ст. 14 Закону України «Про захист прав споживачів»). Так, Верховний суд України, скасовуючи постанову апеляційного суду, зазначив, що висновок даного суду про те, що «покупець не довів свої вимог щодо продажу йому товару неналежної якості, суперечить як вимогам ст. 14 Закону України «Про захист прав споживачів» щодо перерозподілу обов'язку доказування, так і встановленим у справі обставинам, а обов'язок доказування у справах даної категорії лежить на продавцеві» [48].

Отже, презюмування вини продавця (виробника) має місце за наявності двох обставин: надання гарантійного строку на товар та виявлення протягом

даного строку саме істотного недоліку товару. Тому у разі виявлення споживачем недоліку, який не відповідає ознакам істотного, тягар доказування наявності вини контрагента знову ж таки покладається на нього.

Особливості правового регулювання вини споживача (покупця). За своєю юридичною природою договір роздрібної купівлі-продажу, як правило, є консенсуальним. Та навіть у разі укладення такого договору за допомогою дистанційних засобів зв'язку отримання покупцем товару відбувається вже після оплати відповідного товару чи одночасно з отриманням його у поштовому відділенні або за допомогою кур'єра. Тому зрозуміло, що продавець, як правило, не несе ризик недобросовісності покупця в частині виконання грошового зобов'язання і дослідження особливостей вини споживача в даному контексті позбавлене будь-якого підґрунтя. Більше того, наявність вини в цьому разі буде позбавлена будь-якого практичного юридичного значення з огляду на встановлену ст. 625 ЦК України норму щодо настання цивільно-правової відповідальності за порушення грошового зобов'язання і без наявності вини правопорушника.

Стаття 23 Закону України «Про захист прав споживачів» передбачає відповідальність за порушення законодавства про захист прав споживачів.

У разі порушення законодавства про захист прав споживачів суб'єкти господарювання сфери торговельного та інших видів обслуговування несуть цивільно-правову відповідальність, в тому числі за :

- 1) відмову споживачу в реалізації його прав, установлених ч. 1 ст. 8, ч. 1 ст. 9 і ч. 3 ст. 10 Закону України «Про захист прав споживачів» , у десятикратному розмірі вартості продукції виходячи з цін, що діяли на час придбання цієї продукції, але не менше п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- 4) виготовлення або реалізацію продукції, що не відповідає вимогам нормативно-правових актів стосовно безпеки для життя, здоров'я та майна споживачів і навколишнього природного середовища, у розмірі трьохсот відсотків вартості виготовленої або одержаної для реалізації партії товару, виконаної роботи, наданої послуги, але не менше двадцяти п'яти

неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а у разі, коли відповідно до закону суб'єкт господарської діяльності не веде обов'язковий облік доходів і витрат, у розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

5) реалізацію продукції, забороненої відповідним державним органом для виготовлення та реалізації (виконання, надання), у розмірі п'ятисот відсотків вартості одержаної для реалізації партії товару, виконаної роботи, наданої послуги, але не менше ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а у разі, коли відповідно до закону суб'єкт господарської діяльності не веде обов'язковий облік доходів і витрат, у розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

6) реалізацію небезпечного товару (отрути, пестицидів, вибухо і вогненебезпечних речовин тощо) без належного попереджувального маркування, а також без інформації про правила і умови безпечного його використання у розмірі ста відсотків вартості одержаної для реалізації партії товару, але не менше двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а у разі, коли відповідно до закону суб'єкт господарської діяльності не веде обов'язковий облік доходів і витрат, у розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

7) відсутність необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про продукцію або продавця (у випадках, визначених Законом України "Про електронну комерцію") у розмірі тридцяти відсотків вартості одержаної для реалізації партії товару, виконаної роботи, наданої послуги, але не менше п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а у разі, коли відповідно до закону суб'єкт господарської діяльності не веде обов'язковий облік доходів і витрат, у розмірі п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

8) створення перешкод службовим особам центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, та структурного підрозділу з питань захисту прав споживачів органу місцевого самоврядування у проведенні перевірки якості продукції, а також правил торговельного та

інших видів обслуговування у розмірі від одного до десяти відсотків вартості реалізованої продукції за попередній календарний місяць, але не менше десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а у разі, коли відповідно до закону суб'єкт господарської діяльності не веде обов'язковий облік доходів і витрат, у розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

9) невиконання або несвоєчасне виконання припису посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, про усунення порушень прав споживачів у розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

10) реалізацію товару, строк придатності якого минув, у розмірі двохсот відсотків вартості залишку одержаної для реалізації партії товару, але не менше п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

11) порушення умов договору між споживачем і виконавцем про виконання роботи, надання послуги у розмірі ста відсотків вартості виконаної роботи (наданої послуги), а за ті самі дії, вчинені щодо групи споживачів, у розмірі від одного до десяти відсотків вартості виконаних робіт (наданих послуг) за попередній календарний місяць, але не менше п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

12) обмеження або відмову в реалізації прав споживачів, установлені частиною другою статті 17 цього Закону, у розмірі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [4].

Однак порівнюючи зміст ст. 8 Закону України «Про захист прав споживачів» і зміст ст. 678 ЦК України дослідники виявляють їх тотожність, яка дає підстави вважати, що в Закон помилково було закладено ст. 678 ЦК України, розрахованої на регулювання загальних відносин, пов'язаних із придбанням товару неналежної якості [10, с. 317-318]. За таких обставин, при вирішенні спорів щодо захисту прав споживачів судам необхідно керуватися ст. 708 ЦК, а не ст. 8 Закону України «Про захист прав споживачів», яка погіршує правове становище покупця-споживача. При цьому, незважаючи на відсутність

у ст. 708 ЦК України посилення на право споживача вимагати відшкодування збитків, спричинених придбанням товару неналежної якості, вони можуть бути відшкодовані на підставі ст. 623 ЦК України.

Стаття 8 Закону України «Про захист прав споживачів», а також ст. 709 ЦК України регламентують порядок здійснення покупцем прав у разі придбання ним товару неналежної якості. Вищезазначені вимоги споживач на свій вибір висуває до продавця за місцем купівлі-продажу товару, виготовлювачеві або уповноваженим ними представникам (такі функції можуть виконувати також представництва і філії), - за місцеперебуванням споживача.

Відповідно до ст. 678 ЦК України та ст. 8 Закону України «Про захист прав споживачів» споживач (покупець), якому передано товар неналежної якості, має право, незалежно від можливості використання товару за призначенням, вимагати від продавця за своїм вибором:

- 1) пропорційного зменшення ціни;
- 2) безоплатного усунення недоліків товару в розумний строк;
- 3) відшкодування витрат на усунення недоліків товару.

Якщо продавець товару неналежної якості не є його виготовлювачем, вимоги щодо безоплатного усунення недоліків товару і відшкодування збитків можуть бути пред'явлені до продавця або виготовлювача товару.

Щодо непродовольчих товарів, що перебували у використанні та були реалізовані через роздрібні комісійні торговельні підприємства, вимоги споживача задовольняються за згодою продавця.

Таким чином, необхідно ствердити, що захист прав споживачів відбувається при допомозі різних форм та способів в встановлених межах законом. Споживач самостійно обирає способи, за допомогою яких він прагне захистити свої порушені права. Проте на сьогодні, необхідно звернути увагу на усунення колізій котрі виникають в ході вирішення проблеми захисту прав споживачів. Потрібно звернути увагу на чинні нормативно-правові документи, які не охоплюють всіх основних проблем захисту прав споживачів, а також

сприяти активній співпраці громадських організацій та органів державної влади [48, с. 8-9].

Отже, досліджуючи функції продавця по відношенню до споживача, проходимо до висновку про те, що продавець може виконувати не тільки свої безпосередні обов'язки як сторони договору роздрібної купівлі-продажу, а й певні посередницькі функції.

У разі, коли укладається договір роздрібної купівлі-продажу, що виконується при самому його укладанні, тобто відсутній розрив у часі між моментами виникнення і припинення прав і обов'язків сторін, то такий договір слід укладати усно завжди, крім випадків, коли для нього законодавцем передбачено, що недотримання письмової форми договору тягне за собою його недійсність. До договорів, що укладаються в усній формі, прирівнюються також договори, які укладаються шляхом конклюдентних дій, тобто коли воля укласти договір роздрібної купівлі-продажу виявляється з самого поведінки особи.

Якщо ж момент укладення та виконання договору роздрібної купівлі-продажу не збігаються, то даний договір повинен мати письмову форму, так як на стороні продавця в даному випадку завжди виступає юридична особа або фізична особа-підприємець.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Здійснивши дослідження правового регулювання договору роздрібної купівлі-продажу на підставі викладеного в випускній кваліфікаційній роботі матеріалу можна зробити наступні висновки:

1. Договір роздрібної купівлі-продажу це договір, згідно з яким продавець, який здійснює підприємницьку діяльність з продажу товарів у роздріб, зобов'язується передати покупцеві товар, призначений для особистого, сімейного, домашнього чи іншого використання, не пов'язаного з підприємницькою діяльністю. Головна особливість договору роздрібної купівлі-продажу в тому, що він укладається за правилами публічної оферти, тобто продавець пропонує укласти цей договір будь-якій особі. При цьому, договірні відносини роздрібної купівлі-продажу є різновидом двосторонніх договірних зобов'язань. За кількістю правових зв'язків між сторонами – це складні договірні зобов'язання. Вони є персоніфікованими, з певним обсягом вимог та з позитивним змістом. Від ступеня визначеності предмета зобов'язання на момент виникнення зобов'язання договірні відносини роздрібної купівлі-продажу є однооб'єктними зобов'язаннями (кредитор має право вимагати від боржника виконання певної дії).

2. Договір роздрібної купівлі-продажу товарів можна класифікувати на декілька різновидів. Зокрема в залежності від призначення предмету договору договори роздрібної купівлі-продажу поділяються на:

- а) договір роздрібної купівлі-продажу продовольчих товарів;
- б) договір роздрібної купівлі-продажу непродовольчих товарів.

За строком оплати товару можна виділити такі різновиди договору роздрібної купівлі-продажу товарів:

- 1) договір роздрібної купівлі-продажу зі звичайною (негайною) оплатою товару;
- 2) договір роздрібної купівлі-продажу з попередньою оплатою товару;

3) договір роздрібної купівлі-продажу товару в кредит чи з розстроченням платежу (за правилами споживчого кредитування).

3. Наявність особливих відносин роздрібної купівлі-продажу зумовлює необхідність їхнього спеціального правового регулювання за допомогою законодавства про роздрібну купівлю-продаж. Серед особливостей законодавства про роздрібну купівлю-продаж слід відзначити його цивільно-правова основа, імперативний характер більшості його норм і комплексний характер законодавства що унормовує роздрібну купівлю продаж, визначає правовий статус фізичних осіб – споживачів.

4. Відносини роздрібної купівлі-продажу є відносинами, що складаються в процесі роздрібної торгівлі, а також інші відносини, що тісно з ними пов'язані. Відносини роздрібної купівлі-продажу, які є предметом регулювання законодавства про роздрібну купівлю-продаж, можуть бути поділені на приватні (що складаються між покупцем і його контрагентами) і публічні (що складаються між контрагентами покупця і уповноваженими органами публічної влади).

Приватні відносини роздрібної купівлі-продажу можуть бути поділені на договірні (що складаються між сторонами, суб'єктами договору роздрібної купівлі-продажу покупцем і продавцем) і позадоговірні (що складаються між суб'єктами, контрагентами відносин роздрібної купівлі-продажу, прямо не впливають з договору покупцем і виробником, імпортером, уповноваженою організацією).

5. В договорі роздрібної купівлі-продажу кожна сторона договору має особливий статус. Продавцем є суб'єкт із статусом підприємця (фізична особа – підприємець або юридична особа) у відносинах роздрібної торгівлі є продавець, яка за відповідну винагороду передає покупцю (продає) товар чи послугу. Продавець у вузькому значенні особа, що безпосередньо контактує з покупцями і здійснює продаж товару.

Покупцем у договорі роздрібної купівлі-продажу товарів необхідно вважати як фізичну особу, так і юридичну особу чи фізичну особу-підприємця,

які використовують товар для цілей, не пов'язаних із одержанням прибутку за рахунок подальшої реалізації придбаного товару тому крім суб'єкта відносин для кваліфікації договірної зобов'язання має визначити предмет договору та мету його використання.

6. Діючі норми законодавства про захист прав споживачів направлені на забезпечення правового статусу сторони - покупця. Покупець як сторона договору роздрібної купівлі-продажу має низку прав, до моменту укладення договору, на момент укладення договору та післядоговірні права. Так, покупець же має право до укладення договору роздрібної купівлі-продажу оглянути товар, вимагати проведення в його присутності перевірки властивостей або демонстрації використання товару, якщо це не виключено з огляду характеру товару. Якщо покупцеві не надано можливості негайно одержати в місці продажу вищезгадану інформацію про товар, він має право вимагати від продавця відшкодування збитків, спричинених необґрунтованим ухиленням від укладення договору роздрібної купівлі-продажу.

З метою удосконалення чинного законодавства України з питань регулювання припинення платоспроможних підприємств пропонується внести наступні **зміни та доповнення** до деяких законодавчих актів України, а саме:

– викласти статтю 698 ЦК України в такій редакції:

«За договором роздрібної купівлі-продажу продавець, який здійснює підприємницьку діяльність із продажу товару, зобов'язується передати покупцеві товар, що зазвичай призначається для особистого, домашнього або іншого використання, не пов'язаного з одержанням прибутку за рахунок подальшої реалізації такого товару, а покупець зобов'язується прийняти товар і оплатити його»;

– доповнити статтю 702 ЦК України частиною 4, приділивши окрему увагу дистанційному договору роздрібної купівлі-продажу товару, адже поза увагою залишається дистанційний договір роздрібної купівлі-продажу, який фактично ототожнюється з договором роздрібної купівлі-продажу за зразками, хоча є всі підстави для виділення його в самостійний різновид договору роздрібної

купівлі-продажу, приділивши окрему увагу дистанційному договору роздрібною купівлі-продажу товару та викласти частину 4 в наступній редакції: «В разі укладення договору роздрібною купівлі-продажу дистанційно на цей договір поширюється правило про продаж товару за зразками»;

– необхідно узгодити абзац 2 ч. 1 ст. 707 ЦК України і ч. 2 ст. 9 Закону України «Про захист прав споживачів», щоб між ними не було суперечностей і на практиці не виникало питань при застосуванні цих норм.

Зазначені пропозиції щодо правового регулювання договору роздрібною купівлі-продажу можуть бути імплементовані до законодавства України, а також можуть використовуватись у правозастосовній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 245к/96ВР. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96> вр. (дата звернення 10.09.2019)
2. Цивільний кодекс України від 16 червня 2003 р. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua>. (дата звернення 06.08.2019)
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua>. (дата звернення 09.10.2019)
4. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/102312> (дата звернення 26.09.2019).
5. Закон України «Про електронну комерцію» від 03 вересня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67519>. (дата звернення 10.09.2019)
6. Ухвала Верховного Суду України від 14.04.2016 по справі № 6-4155св09 URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/92296850>. (дата звернення 20.10.2019).
7. Ухвала Верховного Суду України від 28.02.2018 по справі №215/46/16-ц URL:http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VS12806444.html (дата звернення 20.10.2019).
8. Постанова Верховного Суду від 15 травня 2019 р. справа № 331/5054/15-ц. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72348974> (дата звернення 11.10.2019)
9. Порядок провадження торговельної діяльності та правила торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів, затвержені Постановою Кабінету Міністрів України від 15 червня 2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8332006%D0%BF> (дата звернення 16.10.2019).

10. Правила роздрібної торгівлі непродовольчими товарами, затверджені наказом Міністерства економіки України від 19 квітня 2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z125707> (дата звернення 18.10.2019).
11. Правила роздрібної торгівлі продовольчими товарами: затверджені наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 11 червня 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z062803> (дата звернення 21.10.2019).
12. Постанова Правління Національного банку України «Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою» від 06 червня 2013 № 210 (у редакції від 06.06.2013). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z110913> (дата звернення 09.10.2019).
13. Барибіна Я. О. Оцінка сучасного стану роздрібної торгівлі в системі споживчої кооперації України та особливостей управління нею. *Ефективна економіка*. 2017. № 9. С. 25-26.
14. Бахрієва З.Р. Особливості припинення договору купівлі-продажу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція*. 2015. № 5. С. 140-144.
15. Бахрієва З.Р. Особливості припинення договору купівлі-продажу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція*. 2015. № 5. С. 140-144.
16. Бичкова С. Права покупця за договором роздрібної купівлі-продажу. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. - №11(131). С. 21-23.
17. Бичкова С. С. *Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання* : підручник. 2014. - 495 с.
18. Білоусов В. М. Визначення сторін в договорі роздрібної купівлі-продажу. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2014. № 1. С. 85-89.
19. Білоусов В. М., Ходаківська А.Ю. Визначення сторін в договорі роздрібної купівлі-продажу. *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2014. № 1. С. 85-89.

20. Бірюкова Ю. О. Цивільне право України. підручник : К.: *Правова єдність* : Алерта, 2014. 509 с.
21. Боднарчук О. Г. Визначення поняття й змісту дрібної торгівлі як однієї з форм господарсько-торговельної діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. №1. С. 52–54. URL: http://sej.org.ua/1_2018/16.pdf (дата звернення 10.09.2019).
22. Боднарчук О. Г., Боднарчук О. І. Інтернет-торгівля в Україні: суперечності розвитку і напрями гармонізації. *Актуальні проблеми сучасної юриспруденції*. 2018 №1 С.101-103.
23. Болокан І. В. Договір роздрібної купівлі-продажу як різновид публічного договору. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2014. Вип. 12(2). С. 8-10.
24. Бондар Т.В. Виконання договірних зобов'язань у цивільному праві: монографія. 2005. 272 с.
25. Борисова В.І. Цивільне право : підручник : у 2 т. 2004. 552 с.
26. Бошицький Ю. П. *Цивільне право України. Загальна частина*: підручник. К: Ліра-К, 2013. 759 с.
27. Брагінський М.І. Договірне право. Кн. 2 : Договори про передачу майна. М. : *Юрист*, 2001. 246 с.
28. Вавженчук С.Я. Договір купівлі-продажу : класична доктрина та проблеми українського цивільного права. *Юридичний вісник*. 2010. № 4(17). С. 73-76.
29. Вітрянский В.В. Новый Гражданский кодекс и суд. *Хозяйство и право*. 1997. № 6. С. 20–23.
30. Вусатий Д. Ю. Елементи договірних відносин роздрібної купівлі-продажу *Право і Безпека*. 2014. № 4. С. 182-186.
31. Вусатий Д. Ю. Поняття та загальна характеристика договірних відносин у сфері роздрібної купівлі-продажу. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2013. № 4. С. 163-170.

32. Вусатий Д. Ю. Система правового регулювання договірних відносин роздрібної купівлі-продажу товарів. *Часопис Академії адвокатури України*. 2014. Т. 7, № 3. С. 39-43.
33. Гетьман А.П. Проблеми правової відповідальності : монографія. Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2014. 345 с.
34. Гросул В. А. Моделювання динамічної системи адаптації підприємства роздрібної торгівлі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Економіка і управління. 2019. С. 56-61.
35. Гудима М. М. До питання про поняття предмета цивільного договору. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2014. Вип. 23. Ч. I. Т. 1. С. 182–186. (Серія: Право).
36. Дзера О.В., Бондар Т.В., Кузнецова Н.С. Договірне право України. Особлива частина : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2009. 120-122 с.
37. Дзера О.В., Кузнецова В.С., Луць В.В. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1088 с.
38. Дзюбенко О. Л. Загальна характеристика договору роздрібної купівлі-продажу та його різновидів. *Форум права*. 2013. № 1. С. 256-261
39. Завгородній С.А. Деякі особливості правового регулювання вини як умови цивільно-правової відповідальності за порушення зобов'язання роздрібної купівлі-продажу. 2016. 32 с.
40. Зверховська В. Особливості договору купівлі-продажу культурних цінностей. *Юридичний вісник*. 2018. № 1. С. 71-78.
41. Здоровець С. Деякі особливості правового регулювання вини як умови цивільно-правової відповідальності за порушення зобов'язання роздрібної купівлі-продажу. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 32-35.

42. Іванов Ю. Ф., Курилiна О. В., Іванова М. В. Цивiльне право України : навч. посiб : у 2 т. 2ге вид., допов. i перероб. К.Правова єднiсть : Алерта, 2019. Т. 1. 2019. 340 с.
43. Клим М. В. Сучаснi формати роздрiбної торгiвлi. *Молодий вчений*. 2018. № 10(2). С. 807-812.
44. Кройтора В. А. Цивiльне право України : навчальний посiбник : у 2 ч. Запорiжжя : Гельветика, 2016. С. 351.
45. Кройтора В. А., Кухарева О. Є., Ткалича М. О. Цивiльне право України : навч. посiб. : у 2 ч. Запорiз. нац. унт. Запорiжжя : Гельветика, Ч. 2. 2016. 351 с.
46. Лисюк А. Обґрунтування диверсифiкацiї дiяльностi пiдприємства роздрiбної торгiвлi. *Науковий вiсник Одеського нацiонального економічного унiверситету*. 2018. № 8. С. 84-97.
47. Лiтвiнова В. О. Доступнiсть товару у роздрiбнiй торгiвлi та втраченi продажi. *Вiсник Одеського нацiонального унiверситету*. Серiя : Економiка. 2018. Т. 23, Вип. 7. С. 130-133.
48. Марiц Д. О. Гарантiйнi строки (термiни) у договорах роздрiбної купiвлi-продажу: порядок реалiзацiї та проблеми. *Вiсник Академiї митної служби України*. Серiя : Право. 2011. № 2. С.106-111.
49. Мирославський С.В. Правове регулювання вiдповiдальностi сторiн за договором купiвлi-продажу : проблемнi аспекти. *Правова iнформатика*. № 2(46), 2015 .С.73.
50. Мирославський С.В. Правове регулювання вiдповiдальностi сторiн за договором роздрiбної купiвлi-продажу : проблемнi аспекти. *Правова iнформатика*. № 2(46). 2015. С.73
51. Осетинська Г. А. Деякi проблеми вiдповiдальностi за завдання моральної шкоди споживачам у сферi надання послуг. *Юридична Україна*. 2004. № 12. С. 52-57.
52. Осика В.А. Актуальнi проблеми товарознавства, торговельного пiдприємництва та захисту прав споживачiв: мiжнар. наук.-практ.

інтернет-конф. (Київ, 13 берез. 2014 р.): тези доп. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 197 с.

53. Паснок А. О. Особливості й недоліки правового регулювання договору роздрібної купівлі-продажу товарів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2015. Вип. 1(1). С. 189-192.
54. Паснок А. О. Поняття та класифікація договорів роздрібної купівлі-продажу товарів. *Актуальні проблеми держави і права*. 2015. Вип. 75. С. 139.
55. Паснок А. Особливості визначення моменту виконання сторонами договору роздрібної купівлі-продажу обов'язків щодо оплати, передачі та прийняття товару. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 6. С. 48.
56. Паснок А. Характеристика особливостей предмета договору роздрібної купівлі-продажу як однієї з його істотних умов. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 40-45.
57. Паснок А. О. Договір роздрібної купівлі-продажу товарів за законодавством України. *Підприємництво, господарство і право*, 2018. 20 с.
58. Патинко Ю. О. Правові проблеми укладення договору купівлі-продажу з використанням мережі Інтернет. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. Вип. 3. С. 53-56.
59. Патинко Ю. О. Правовий статус сторін за дистанційним договором купівлі-продажу. *Форум права*. 2014. № 4. С. 242–245.
60. Педько А. Б. Загальна характеристика та основні тенденції розвитку роздрібного торгового бізнесу в Україні. *Бізнеснавігатор*. 2018. Вип. 5. С. 89-93.
61. Полуніна О. О. Договір роздрібної купівлі-продажу за цивільним законодавством України. Одеса, 2016. 20 с.

62. Проскурніна Н. В. Розвиток роздрібно́ї торгівлі в умовах динамічної природи змін. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 22. С. 34-38.
63. Проскурович О. В. Моделювання роздрібно́го товарообігу торговельного підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 13. С. 206-211.
64. Резворович К. Р., Юнін О. С., Круглова О. В. Законодавство України у сфері захисту прав споживачів : зб. норм.-прав. актів. Дніпро: Біла К. О., 2019. 484 с.
65. Ружицька Є. О. Договір роздрібно́ї купівлі-продажу: поняття, ознаки, види. URL: http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo06/part_1/49.pdf (дата звернення 09.10.2019).
66. Сприндс С.І. Цивільне право України (частина друга) : навч. посіб. Харків : Друкарня Мадрид, 2014. 255 с.
67. Суханов Є.А. Цивільне право. Т.3.Зобов'язальне право : підручник: М. : Волтерс Клу-вер, 2007. 358 с.
68. Теремецький В. І. Місце договірних відносин роздрібно́ї купівлі-продажу у системі договірних зобов'язань. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія : Право. 2015. Вип. 2. С. 297-305.
69. Тищенко Ю. В. Конституційно-правове регулювання державної політики України щодо забезпечення прав споживачів. *Університетські наукові записки*. 2010. № 4. С. 17-24.
70. Тімуш І.С., Губарев О.О. Цивільне право України : навч. посіб. Дніпропетровськ : Середняк Т. К., 2015. 236 с.
71. Харитонов Є.В., Давидова І.В., Некіт К.Г. .Цивільне право України : посіб. для аудитор. і самот. вивчення курсу. Одеса : Фенікс, 2016. 558 с.
72. Хорошавина Н.Ю. Правовое регулирование договорных отношений розничной купли-продажи. К: 2007. 225 с.

73. Цивільний кодекс України: Коментар. Под общ. ред. Е.О. Харитоновна, О.М. Калитенко. 3-е изд. Х.: Одісей, 2005. 832с.
74. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар. Х., 2006. 1200 с.
75. Шишка Р.Б. Характеристика, типи та види договорів. Право та управління. № 3. 2014. 393 с.
76. Яроцький В.Л., Борисов В.І., Фатеева І.В. Цивільне право України. К: 2014. - С. 133.